

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Педагогічний інститут

Кафедра педагогіки та психології

НАВЧАЛЬНА (ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА) ПРАКТИКА

для студентів 2 курсу денної форми навчання

напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта»

(освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»)

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО

**на засіданні кафедри педагогіки та психології
протокол № 13 від «29» червня 2016 р.**

завідувач кафедри _____



Г. І. Іванюк

Київ-2016

Методичні рекомендації до програми навчальної (психолого-педагогічної) практики [для студентів 2-го курсу напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта»] / С.П. Паламар, О.А. Венгловська, Є.Б. Антипін – Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016.

Укладачі:

Паламар Світлана Павлівна, канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;

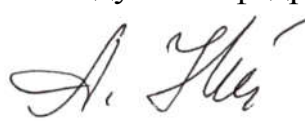
Венгловська Олена Анатоліївна, канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;

Антипін Євген Борисович, старший викладач кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Методичні рекомендації обговорено й затверджено на засіданні кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Протокол № 13 від «29» червня 2016 р.

Завідувач кафедри педагогіки та психології


Г.І. Іванюк

Мета та завдання навчальної (психолого-педагогічної) практики

Мета практики: закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі вивчення педагогічних та психологічних дисциплін, формування професійних компетенцій майбутніх вчителів початкової школи.

Завдання практики:

- ознайомлення студентів зі специфікою навчально-виховного процесу в перші дні навчання дитини в школі та особливостями роботи вчителя з першокласниками;
- спостереження за особливостями адаптації першокласників до умов навчально-виховного процесу в школі та формування вмінь організовувати, проводити, аналізувати й узагальнювати результати психодіагностичних досліджень готовності першокласників до школи й особливостей їх психічного розвитку (пізнавального, емоційно-вольового, особистісного);
- удосконалення вмінь і навичок спостережень та аналізу різних форм виховної роботи у першому класі;
- розвиток організаційної та методичної готовності студентів до роботи з першокласниками та їх батьками;
- підтримання стійкого інтересу до професії вчителя та потреби в педагогічній самоосвіті.

ЗМІСТ І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Змістовий модуль I

Організаційна діяльність студентів

Завдання практики:

- ознайомлення із завданнями та програмою навчальної (психолого-педагогічної) практики;
- ознайомлення з правами та обов'язками студентів-практикантів;
- ознайомлення з базою проходження практики;
- співбесіди з директором, заступниками директора, вчителями та психологом щодо ознайомлення з особливостями організації навчально-виховного процесу в початковій школі;
- ознайомлення зі шкільною документацією у першому класі;
- складання індивідуального плану роботи під час практики.

Змістовий модуль II

Навчально-виховна діяльність студентів

Завдання практики:

- діагностування пізнавальної мотивації та спрямованості інтересів першокласника;
- здійснення спостереження та аналіз різних форм виховної роботи у першому класі (1 за вибором студента);
- вивчення та аналіз гуманістичної спрямованості організації навчально-виховного процесу в 1 класі як умов успішної адаптації дитини до нових умов життєдіяльності в школі.

Змістовий модуль III

Психолого-діагностична діяльність студентів

Завдання практики:

- спостереження за психологічними особливостями організації прийому дітей у перший день шкільного навчання та специфікою роботи вчителя в перші дні навчання першокласників;

- спостереження за поведінковими проявами індивідуальних, зокрема індивідуально-типологічних, особливостей розвитку дітей (типу темпераменту, гіперактивності, агресивності, тривожності, ініціативності, комунікабельності, лідерських якостей та ін.);
- проведення психодіагностичного обстеження пізнавального й особистісного розвитку учнів 1 класу, особливостей навчальної мотивації з метою визначення рівня готовності дітей до школи;
- проведення анкетування батьків першокласників з метою отримання інформації про дитину і аналіз отриманих даних;
- розробка психолого-педагогічних рекомендацій для батьків учнів 1 класу з метою підвищення рівня психологічної готовності дітей до школи (разом із класоводом, психологом).

ЕТАПИ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Перший тиждень

Складання індивідуального плану студента-практиканта на період навчальної (психолого-педагогічної) практики.

Ознайомлення з документацією навчальної (психолого-педагогічної) практики та вимогами до її ведення.

Ознайомлення з психологічними особливостями організації прийому дітей у перший день шкільного навчання та специфікою роботи вчителя в перший тиждень.

Спостереження за поведінковими проявами індивідуальних, зокрема індивідуально-типологічних, особливостей розвитку дітей (типу темпераменту, гіперактивності, агресивності, тривожності, ініціативності, комунікабельності, лідерських якостей та ін.). Самостійно обрати 1 учня для поглибленого обстеження.

Другий тиждень

Діагностика пізнавальної мотивації та спрямованості інтересів першокласника.

Підготовка, організація й проведення психодіагностичного обстеження особливостей пізнавального розвитку учнів 1 класу (обстеження пам'яті, мислення, уяви, уваги).

Проведення анкетування батьків з метою отримання інформації про досліджувану дитину.

Третій тиждень

Спостереження та аналіз різних форм виховної роботи у першому класі.

Підготовка, організація й проведення психодіагностичного обстеження особливостей особистісного розвитку учнів 1 класу та ієрархії їх навчально-пізнавальних мотивів.

Четвертий тиждень

Аналіз організації навчально-виховного процесу в 1 класі як умови успішної адаптації дитини до шкільного середовища.

Узагальнення результатів досліджень, складання психолого-педагогічних рекомендацій для батьків дітей-учасників психолого-педагогічної діагностики, підготовка презентації та оформлення звітної документації.

Спостереження за поведінковими проявами першокласника та вивчення його індивідуально-психологічних особливостей проводиться упродовж всього періоду практики. Виняткове значення має інформація, здобута під час анкетування батьків – це дозволяє відтворити картину розвитку дитини в дошкільному віці та деякі особливості її індивідуальності; анкетування вчителя – його досвід, проникливість, психологічна спостережливість, допоможе оцінити особливості розвитку особистості першокласника.

Студенту-практиканту пропонується провести дослідження рівня розвитку дитини та її готовності до шкільного навчання за методикою «Бесіда про школу» (автор Т. А. Нежнова), «10 слів» О. Р. Лурії, «Тест вербального мислення» І. Шванцара, «Коректурна проба Бурдона» (діагностика пізнавального розвитку),

«Сім сходинок» В. Г. Щур (діагностика самооцінки), «Тепінг-тест» Є.П. Ільїна (визначення властивостей нервової системи за психомоторними показниками).

Студент-практикант може варіювати зміст діагностичної програми практики, використовуючи різні (але не менше трьох) психологічні методики, освоєні в процесі вивчення психології.

ПЕРЕЛІК ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

1. Індивідуальний план роботи.
2. Результати діагностування пізнавальної мотивації, спрямованості інтересів першокласника – 1 дитини (додаток А).
3. Аналіз однієї з форм виховної роботи у першому класі – 1 форма (додаток Б.1).
4. Аналіз організації навчально-виховного процесу в 1 класі (додаток В).
5. Узагальнені результати дослідження рівня розвитку школяра та його готовності до шкільного навчання – 1 дитини (3 методики за вибором студента).
6. Психолого-педагогічні рекомендації для батьків дітей-учасників експерименту, на основі результатів анкетування батьків (1 анкета) (додаток М).

КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ

Контроль успішності студентів з врахуванням поточного і підсумкового оцінювання проводиться відповідно до навчального плану.

Для обліку і реєстрації показників успішності використовується рейтингова відомість успішності студентів. Кожне завдання включає бал оцінки поточної роботи студента на практиці. Рейтинговий бал за проведення досліджень встановлюється як середнє арифметичне з усіх позитивних і негативних оцінок, отриманих впродовж усієї практики.

Система рейтингових балів для різних завдань представлена в таблиці 1.

Підставою для оцінювання навчальної практики є виконання студентом завдань, визначених програмою практики, індивідуального плану та підготовка звітної документації.

Таблиця 1

Орієнтовна оцінка видів діяльності за рейтинговою системою

№ п/п	Види діяльності	Оцінювальні бали
1.	Ознайомлення із завданнями практики та вимогами до оформлення документації	1 бал
2.	Результати діагностування пізнавальної мотивації та спрямованості інтересів першокласника	4 бали
3.	Аналіз однієї з форм виховної роботи у першому класі	8 бали
4.	Аналіз гуманістичної спрямованості організації навчально-виховного процесу в 1 класі	7 балів
5.	Результати дослідження рівня розвитку учня 1 класу та його готовності до шкільного навчання	8 балів
6.	Якісний аналіз результатів анкетування батьків першокласника	4 бали
7.	Психолого-педагогічні рекомендації для батьків учнів 1 класу	8 бали
Всього:		40 балів

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 17.08.2016р. №1/9-437 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usivnovivni/novini/2016/08/22/111111117687645634596346341111222222222222345/>
2. Комплекс програм і методичних рекомендацій з організації і проведення педагогічної практики з психології / Л. В. Долинська, О. В. Скрипченко, Т. М. Лисянська та інші. – Київ : Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2006. – 141 с.
3. Нова школа: простір освітніх можливостей [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/17/mon.pdf>
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти [Текст] : підручник для студентів вищих навчальних закладів / О. Я. Савченко. – Київ : Грамота, 2013. – 504 с.
5. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 1 класу [Текст] : метод. посіб. для вчителів / упоряд. : О. Я. Савченко. – Київ : Початкова школа, 2002. – 464 с.

Додаткова

1. Адаптація дитини до школи / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – Київ : Мікрос-СВС, 2003. – 111 с.
2. Адаптація дітей у 1, 5, 10 класах / упоряд. Т. Червона. – Київ : Шк. світ, 2008. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
3. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 26.06. 2015 р. № 1/9-305 «Особливості вивчення базових дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах у 2015/2016 навчальному році. Початкова школа» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://npshkola.org.ua/2013-2014-navchalnyj-rik/2015-2016-navchalnyj-rik/> – Назва з екрану.

4. Інтелектуальні здібності дитини / Упорядники : С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – Київ : Мікрос-СВС, 2003. – 96 с.
5. Коробко С. Л. Робота психолога з молодшими школярами : Методичний посібник / С. Л. Коробко, О. І. Коробко. – Київ : Літера ЛТД, 2006. – 416 с.
6. Мартиненко С. М. Педагогічна взаємодія вчителя початкових класів і батьків першокласників : у запитаннях і відповідях / С. М. Мартиненко // Поч. шк. – 2010. – № 1. – С. 20-22.
7. Мартиненко С. М. Поради батькам щодо педагогічної адаптації першокласників / С. М. Мартиненко // Директор школи. – № 12. – 2012. – С. 12-16.
8. Розвиток пізнавальних процесів дитини / Упорядники : С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – Київ : Мікрос-СВС, 2003. – 112 с.
9. Савченко О. Я. Діагностика і дидактичні умови формування у молодших школярів мотивації вміння вчитися / Олександра Яківна Савченко // Україн. пед. журн. – 2015. – № 1. – С. 85-98.

Оформлення звітної документації

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Педагогічний інститут

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ
НАВЧАЛЬНОЇ (ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ
студента II курсу

(група)

(прізвище, ім'я, по батькові)

Напрямок підготовки 6.01010102 «Початкова освіта»
(академічна кваліфікація: бакалавр початкової освіти)

СЗШ № _____

Керівник практики від кафедри
педагогіки та психології

Київ – 2016

Індивідуальний план

на період проходження навчальної (психолого-педагогічної) практики

з «__» _____ 2016 р. по «__» _____ 2016 р.

студента _____

групи _____

№ з/п	Завдання практики	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Ознайомлення з документацією навчальної (психолого-педагогічної) практики та вимогами до її ведення.		
2.	Ознайомлення з психологічними особливостями організації прийому дітей у перший день шкільного навчання та специфікою роботи вчителя в перший тиждень. Спостереження за поведінкою школярів.		
3.	Вивчення індивідуально-психологічних особливостей шестирічних дітей та їх рівня готовності до школи.		
4.	Діагностика пізнавальної мотивації та спрямованості інтересів першокласника.		
5.	Спостереження та аналіз різних форм виховної роботи у першому класі.		
6.	Спостереження за дітьми та проведення індивідуальних досліджень рівня розвитку дитини та її готовності до шкільного навчання.		
7.	Аналіз гуманістичної спрямованості організації навчально-виховного процесу в 1 класі.		
8.	Проведення анкетування батьків.		
9.	Узагальнення результатів досліджень, підготовка презентації та оформлення звітної документації.		

ДОДАТКИ

Додаток А

Завдання 1. Спостереження як метод вивчення пізнавальних інтересів молодших школярів

Зміст роботи студентів у початковій школі:

педагогічне спостереження за діяльністю учнів, у якій проявляється їх пізнавальний інтерес (провести спостереження за проявом пізнавального інтересу одного учня на уроці);

педагогічне спостереження за діяльністю вчителя початкової школи щодо розвитку пізнавальних інтересів школярів;

фіксація результатів спостереження.

Програма спостереження за пізнавальним інтересом учнів на уроці: Чи ставив учень питання? Якщо так, то які? Чи доповнював відповідь учителя? Що зробив учитель для активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці? До якого виду пізнавального інтересу (інтерес індивідуальний (особистісний); інтерес до тих чи інших соціальних груп; інтерес загальний (суспільний)) переважно звертався вчитель? Які прийоми використовував учитель для підтримки пізнавального інтересу в учнів?

Форма звітності:

1. Запис (опис, аудіо-, відеоматеріали) поведінки учнів під час уроків, які свідчать про наявність пізнавального інтересу.

2. Аналіз отриманого матеріалу.

Завдання 2. Аналіз продуктів діяльності як метод дослідження пізнавальних інтересів молодших школярів

Зміст роботи студентів у школі:

аналіз щоденників, підручників і зошитів 2-3 учнів першого класу;

запропонувати дітям (протягом тижня) намалювати у малюнках, те що їм подобається робити;

фіксація результатів аналізу продуктів діяльності учнів.

Програма аналізу щоденника, зошитів і підручників: зовнішній вигляд щоденника, підручників, зошитів (є чи відсутня обкладинка, помарки (виправлення), сторонні (не відносяться до змісту предмета) малюнки, «домальовування», «прикрашання» репродукцій, малюнків у підручниках.

Аналіз малюнку: які кольори використано, чи часто дитина малює дані зображення, чи розповідає про те, що вона малює.

Форма звітності:

1. Перелік щоденників, підручників і зошитів проаналізованих студентом (назва підручників, зошити із зазначенням навчального предмета, вік учнів).

2. Аналіз матеріалів.

3. Малюнки дітей.

Завдання 3. Методика «Бесіда» (автор М. Марусинець)

Мета. Виявлення у дитини пізнавальної мотивації, спрямованості її інтересів.

Хід проведення. Дитині задається наступний перелік питань (заздалегідь заучуються).

1. У які ігри любиш грати? Чому?
2. У що частіше граєш? Чому?
3. Чи є улюблена іграшка?
4. У які ігри ти з нею граєш?
5. Чим любиш займатися вдома? А чим любив займатися в дитячому садку?
6. Яке заняття в дитячому садку тобі подобалося, а який урок подобається в школі? Чому?
7. Чи любиш ти розглядати (читати) книги?
8. Чи є удома тварини? Які?
9. Чи доглядаєш ти за ними?

Обробка даних. Наявність пізнавального інтересу оцінюється за змістом відповідей на питання 5, 6, 7, 9.

Провести діагностичну методичку з індивідуально з двома обраними дітьми.

Додаток Б

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ПРОВЕДЕННЯ РІЗНИХ ФОРМ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ПЕРШОГО КЛАСУ

1. Назва форми та розуміння педагогом її мети.
2. Планування її основних етапів та визначення завдань кожного з них.
3. Організація підготовки форми роботи відповідно до поставленої мети.
4. Визначення оптимального змісту форми роботи.
5. Вибір найбільш раціональних методів і прийомів виховного впливу на учнів на кожному етапі.
6. Оптимальний темп проведення виховної роботи з учнями.
7. Різноманітність і творчий характер діяльності учнів.
8. Взаємозв'язок різних форм виховної роботи.

Додаток Б.1

Схема аналізу форм виховної роботи

№ з/п	Назва етапу заняття	Результати спостереження
1.	Організація роботи (обладнання, готовність приміщення, учнів)	
2.	Обґрунтування мети і завдань	
3.	Організація взаємодії вчителя та учнів	
4.	Послідовність та взаємозв'язки етапів заняття. Врахування принципу системності (цілісність етапів заняття)	
5.	Результативність та функціональність знань і способів діяльності учнів	
6.	Доцільність змісту, методів діяльності	
7.	Результативність заняття	

Рекомендації:

Додаток В

Схема аналізу гуманістичної спрямованості організації навчально-виховного процесу в 1 класі

Матеріальна база	Режим дня	Гігієнічний мікроклімат навчальних приміщень	Враховання у навчальній роботі вікових особливостей шестирічок	Створення комфортного мікроклімату
<p>Наявність класної та ігрової кімнати, окреме приміщення для рухливих ігор, роздягальня, туалет, умивальня, окрема їдальня.</p>	<p>Дотримання рухової активності, організація денного сну, загартовування, ігор, прогулянок.</p>	<p>Дотримання відповідної температури, освітлення, відсутність стороннього шуму.</p>	<p>Переважання ігрових і наочних методів навчання, зміна діяльності (здатність до активного довільного сприймання не більше ніж 15 хв.), відсутність домашніх завдань, тривалість уроку не перевищує 35 хв., відсутність бального оцінювання тощо.</p>	<p>Можливі стилі спілкування вчителя з учнями:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>спілкування на підставі захоплення спільною творчою діяльністю</i>, що ґрунтується на активно-позитивному ставленні до учнів; - <i>спілкування на основі дружнього ставлення</i>, що базується на особистісному позитивному сприйнятті учнями вчителя, якій виявляє приязнь, повагу до дітей; - <i>спілкування-дистанція</i>, в основі якої обмеження спілкування формальними стосунками; - <i>спілкування-залякування</i> поєднує негативне ставлення до учнів і авторитарність у способах організації діяльності; - <i>спілкування-загравання</i> поєднує позитивне ставлення до дітей з лібералізмом (за В. А. Кан-Каликом). Стилі керівництва вчителя відповідно до стратегії взаємодії: <ul style="list-style-type: none"> - <i>авторитарний</i> – стиль диктату, коли підлеглий розглядається як пасивний виконавець і йому фактично відмовлено у праві на самостійність та ініціативу; - <i>демократичний</i> – стиль, що ґрунтується на глибокій повазі до особистості кожного; засадою для нього є довіра й орієнтація на самоорганізацію, самоуправління особистості та колективу; - <i>ліберальний</i> – стиль, що характеризується браком стійкої педагогічної позиції; виявляється у неутручанні, низькому рівні вимог, формальному розв'язанні проблем (за І. А. Зязюном).

Додаток Д

Методика «Бесіда про школу» (автор Т. Нежнова)

Запитання бесіди	Варіанти відповідей	Бали
1. Чи хочеш ти йти до школи?	А – дуже хочу	2
	Б – так собі, не знаю	1
	В – не хочу	0
2. Чому ти хочеш іти до школи?	А – інтерес до навчання, занять, хочу навчитись читати, писати, стати грамотним, розумним, багато знати, довідатись про нове	2
	Б – інтерес до зовнішньої шкільної атрибутики: нова форма, книги, портфель	1
	В – позашкільні інтереси: у садку набридло, у школі не сплять, там весело, усі діти ідуть до школи	0
3. Чи готуєшся ти до школи? Як ти готуєшся (тебе готують) до школи?	А – освоєння деяких навичок читання, письма, лічби: з мамою вчили літери, лічили, розв'язували задачки	2
	Б – придбання форми, шкільного приладдя	1
	В – заняття, що не стосуються школи	0
4. Чи подобається тобі в школі? Що тобі подобається (не подобається? Найбільше? (Попередньо в дитини запитати, чи була вона у школі).	А – уроки, шкільні заняття, що не мають аналогів у дошкільному житті дитини	2
	Б – позашкільні заняття та інші, не пов'язані з навчанням, моменти: перерва, заняття в позаурочний час, особистість учителя, зовнішній вигляд школи, оформлення класу	1
	В – уроки художньо-фізкультурного циклу, знайомі і близькі дитині в дошкільному дитинстві	0
5. Якби тобі не треба було ходити до школи й у дитячий садок, чим би ти займався вдома, як би проводив свій день?	А – заняття навчального типу: писав би літери, читав	2
	Б – дошкільні заняття: малювання, конструювання	1
	В – заняття, що не мають відношення до школи: ігри, допомога по господарству, догляд за тваринами	0

Аналіз результатів:

Рівні сформованості внутрішньої позиції	Характеристика	Результат (бали)
Достатній	Шкільно-навчальна орієнтація дитини і позитивне ставлення до школи (внутрішня позиція школяра досить сформована)	10 – 9
Початковий	Інтерес дитини переважно до зовнішньої атрибутики шкільного життя (початкова стадія формування внутрішньої позиції школяра)	8 – 5
Низький	Дитина не виявляє інтересу до школи (внутрішня позиція школяра не сформована)	4 – 0

Додаток Е

Методика О. Р. Лурії «10 слів»

Мета: виявлення рівня розвитку слухової пам'яті в учнів 1 класу. За результатами виконання дитиною цього тесту також можна виявити особливості й динаміку її довільної уваги й працездатності.

Стимульний матеріал: 10 різноманітних простих слів, добре знайомих дитині. Наприклад:

- Рік, слон, м'яч, мило, сіль, шум, річка, підлога, весна, син;
- Гора, вікно, троянда, мило, нога, перо, окуляри, річка, диван, хліб.

При виконанні цієї методики студент дає дитині наступну інструкцію: «Зараз я буду називати тобі слова. А ти намагайся бути уважним і їх запам'ятати. Слова я назву тобі декілька разів. Після кожного разу ти назвеш усі слова, які запам'ятав у будь-якій послідовності».

При другому і всіх наступних повторях слів психолог пропонує дитині ще раз назвати усі слова, які вона запам'ятала, в тому числі і ті, які вона називала минулого разу.

Аналіз результатів тесту. Вікова норма для дітей старшого дошкільного віку складає 4-5 слів з першої спроби; 8-10 слів – з п'ятої. Результативність відтермінованого запам'ятовування (через 1 годину) в нормі складає 7-9 слів.

Додаток Ж

«Тест вербального мислення» І. Шванцара

Проводиться у вигляді бесіди «питання-відповідь». Завдання може звучати так: «Зараз я буду ставити питання, а ти постарайся відповісти на них». Якщо дитині важко відразу відповісти на питання, можна допомогти їй декількома навідними питаннями. Відповіді фіксуються в балах, потім сумуються.

Питання	Оцінювання
Яка тварина більша за розміром – кінь чи собака?	Кінь = 0 балів; неправильна відповідь = -5 балів

Вранці ми снідаємо, а вдень ...	Обідаємо, їмо суп, м'ясо = 0; вечеряємо, спимо й інші неправильні відповіді = -3 бали
Вдень світло, а вночі ...	Темно = 0; неправильна відповідь = -4
Небо блакитне, а трава ...	Зелена = 0; неправильна відповідь = -4
Черешні, груші, сливи, яблука – це що?	Фрукти = 1; неправильна відповідь = -1
Чому раніше, ніж пройде поїзд, опускається шлагбаум?	Щоб поїзд не зіткнувся з автомобілем; щоб ніхто не постраждав і т.д. = 0; неправильна відповідь = -1
Що таке Київ, Одеса, Львів? (Назвати будь-які міста)	Міста = 1; станції = 0; неправильна відповідь = -1
Котра година? (Показати на годиннику, справжньому чи іграшковому)	Правильно показано = 4; показано тільки цілу годину або чверть години = 3; не знає годин = 0
Маленька корова – це теля, маленька собака – це ..., маленька вівця – це ...?	Цуценя, ягня = 4; тільки одна правильна відповідь = 0; неправильна відповідь = -1
Собака більше схожа на курку чи кішку? Чим? Що у них спільного?	На кішку, тому що у них по 4 ноги, шерсть, хвіст, пазурі (досить однієї подібності) = 0; на кішку без пояснення = -1 на курку = -3
Чому у всіх автомобілях є гальма?	Вказано дві причини: гальмувати з гори, зупинятися, уникати зіткнення тощо = 1; одна причина = 0; неправильна відповідь = -1
Чим схожі один на одного молоток і сокира?	Дві загальні ознаки: вони з дерева і заліза, це інструменти, ними можна забивати цвяхи, у них є держак тощо = 3; одна ознака = 2; неправильна відповідь = 0
Чим схожі один на одного кішка і білка?	Визначення, що це тварини або приведення двох спільних ознак: у них 4 лапи, хвост, шерсть, вони можуть лазити по деревах тощо = 3; одна ознака = 2; неправильна відповідь = 0
Чим відрізняються цвях і гвинт? Як би ти впізнав їх, коли б вони лежали перед тобою на столі?	У гвинта нарізка (різьба, така закручена лінія навколо) = 3; гвинт вкручується, а цвях забивається або у гвинта є гайка = 2;

	неправильна відповідь = 0
Футбол, стрибки у висоту, теніс, плавання – це ...	Спорт (фізкультура) = 3; ігри (вправи, гімнастика, змагання) = 2; неправильна відповідь = 0
Які ти знаєш транспортні засоби?	Три наземних транспортних засоби + літак або корабель = 4; тільки три наземних транспортних засоби чи повний перелік з літаком, кораблем, але тільки після пояснення, що транспортні засоби – це те, на чому можна пересуватися = 2; неправильна відповідь = 0
Чим відрізняється літній чоловік від молодого? Яка між ними різниця?	Три ознаки (сиве волосся, відсутність волосся, зморшки, погано бачить, часто хворіє тощо) = 4; одна або дві відмінності = 2; неправильна відповідь (у нього палиця, він палить ...) = 0
Чому люди займаються спортом?	З двох причин (щоб бути здоровими, загартованими, щоб не були товстими тощо) = 4; одна причина = 2; неправильна відповідь (щоб щось вміти, щоб заробити гроші тощо) = 0
Чому це погано, коли хтось ухиляється від роботи?	Інші повинні працювати за нього (або інше висловлювання, яке відображає ситуацію, у якій дії людини шкодять іншим) = 4; він ледачий, мало заробляє, не може нічого купити = 2; неправильна відповідь = 0
Чому на конверт потрібно наклеювати марку?	Так платять за пересилання цього листа = 5; інший, той хто отримає, повинен був би заплатити штраф = 2; неправильна відповідь = 0

Аналіз результатів тесту:

- **сума + 24 і вище** – високий вербальний інтелект.
- **сума від + 14 до 23** – вище середнього.
- **сума від 0 до + 13** – середній показник вербального інтелекту.
- **від -1 до - 10** – нижче середнього.
- **від - 1 і менше** – низький показник.

Додаток 3

«Коректурна проба Бурдона»

Мета: виявлення стійкості уваги у дітей.

Обладнання: секундомір і стандартний бланк до тесту «Коректурна проба Бурдона».

На бланку у випадковому порядку представлені літери української абетки, у тому числі літери «К» і «Р». Ці літери дитина має викреслювати упродовж 5 хв. Через кожну хвилину студент каже “риска” і дитина ставить риску на тому місці, де вона зупинилась. Це дає можливість виявити динаміку працездатності уваги учнів 1-го класу.

Стимульний матеріал до тесту «Коректурна проба Бурдона»

АКСНБЕАНЕРКВСОАЕНВРАКОЕСАНРКВНЕОРАКСВОЕС
ОВРКАНВСАЕРНВКСОАНЕОСВНЕРКОСЕРВКОАНКСА
КАНЕОСВРЕНКСОЕНВРКСАРЕСВМЕСКАОЕНСВКРАЕО
ВРЕСОАКВНЕСАКВРЕНСОАКВРЕНСОКВРАНЕОКРВНАС
НСАКРВОСАРНЕАОСКВНАРЕНСОКВРЕАОКСНВРАКСОЕ
РВОЕСНАРКВОКРАНВОЕСВНЕАРОКВНЕСАОКРЕСАВКН
ЕНРАЕРСКВОКСЕРВОСАНОВРКАСОАРНЕОРЕСВОЕРВ
ОСКВНЕРАОСЕНВСНРЛЕОКСАНРАЕСВРНВКСНАОЕРСН
ВКАОВСНЕРКОВНЕАНЕСВНОКЛНРАЕОСБРВОАНСКОКР
СЕНАОВКСЕАВНЕСКРАОВКСЕОКСВНРАКОКРЕСВКОЕНС
КОСНАКВНАЕСЕРВНСКОАЕНСОВНРВКОСНЕАКОВНСАЕ
ОВКРЕНРЕСНАКОКАЕРВСАРКВОСВНЕРАНСЕОВРАКВО
АСВКРАСКОВРАКНСОКРЕНГРСЕАОКСАКРНРАКАЕРКС
НОСКОЕОВСКОАЕОЕРКОСКВНАКВОВСОЕЛСНВСРНАК
ВНЕОСЕАВКРНВСНВКАСВКАНАКРНЕОКОВСНВОВР
СЕРВНРКСРВНЕАРАНЕРВОАЕСЕРАНЕРВОАРНВСАРВ
ЕРНЕАЕОРНАСРВКОВРАЕОСЕОВНАЕНЕОВСКОВРНАКС
ЕРВКОСКАОЕНРВОСКРЕНАЕОНАКВСЕОВКАРЕСНАОВКО
АОВНРВНСРЕАОКРЕНСРЕАКВСЕОКРАНСКВАНЕОВНРС
КАОРЕСВНАОЕСВОКРНКРКАЕРКОАСАРВНАЕОСКРВК
ОКРАНАОЕСКОЕРНВКАРСВНРВНСЕОКРАНЕСВНКРАНВ

ЕРАКОКСОВРНАЕАСВКЛНОСЕНВРАКРЕОСОВРАОЕСЕА
НЕСВКРЕАКСВНОЕНЕОСВНЕОРКАКСВНЕОКРОКАНЕОС
РНЕСВНРКОВКОАРЕОВОКСНВКАЕРВОСНЕАКАСНВОЕН
СВНЕОВКРАНРЕСКОАНВРКАНВСОЕРАНВОСАРКВНСОЕ
ОКНЕКРВСЕНРКАЕСВОКАРЕОКВНАРЕСКВНЕОСАРНЛ
КРНСАОЕРКОСНВКОЕРВОСКЛЕРНСОАНВРКВНЕНРАКС
РНВКОСНЕАКВРСОАНСКВОАСНЕВОНСКВРНАОЕНСОА
НСОАКВРНСАОЕРСКОЕНАРНВОСКАОКРНСЕОВСЕНВК
ЕКРНСОАРВНЕСАРКВРНСЕНВРАКВСЕОКАЕРКОВНЕАС
ОЕНРВКСЕРВНАОЕАСКРЕНВКСОАРЕОКСЕРНЕАРВСКВ
НСОКРВНЕОСКВНРЕОКРАСВОЕРНРКВНРКАСОВНАОК
РВАКРНЕСОКАРКВОАСРЕОКРАНВРЕСКНВКОЕСАНЕ
ВРКОАСНАКОКВОСЕРКВНЕНРАКСВНЕОКРЕАСОКРЕОВНС
СЕОВНАРКОСВНЕНРАНРОАСОКРЕАОСВРКАКРЕРКОЕСВН
ОАЕРВКСОЕНРАКРНСЕАКОВОЕНСАНРВОСЕНВОКНВРА
ЕСНАКВОЕРЕНСАКВОАЕРКСЕНРАКРВСАЕОВНЕСРКВО
ОКРЕСОАНЕРВНЕСКАОРВРКОСАРКВСКАКРЕСВНАКРЕС
СВКОАНРВКСОЕРНАКВСНЕНРАЕОВРНАКВСНВОЕРАЕОК
ВРАСНРКОЕАСОВРЕСКОАНЕСНВСКАЕОРНАКЕРНСОКВ

Аналіз результатів тесту. Показник точності уваги у % розраховується як відношення викреслених дитиною букв до загальної кількості букв, які необхідно було викреслити.

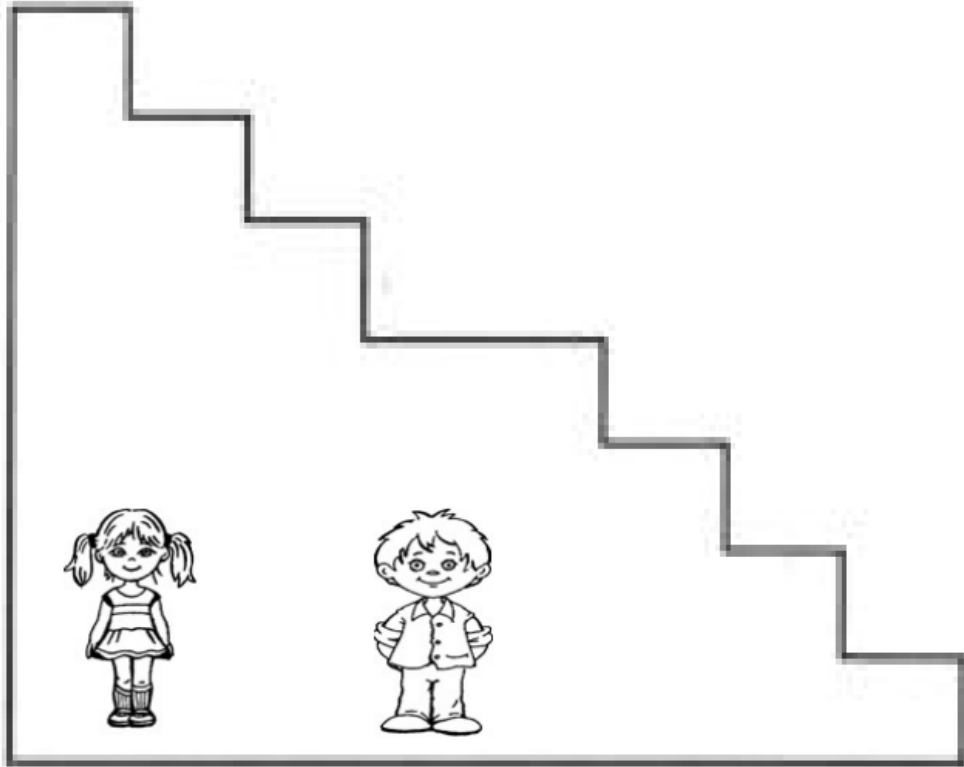
Додаток К

«Сім сходинок» В. Г. Щур

Мета: виявлення особливостей самооцінки дітей та їх уявлень про соціальні оцінки значущих інших.

Обладнання: аркуш паперу з намальованими на ньому 7 сходинками й фігура хлопчика або дівчинки у відповідності до статі дитини.

Стимульний матеріал до методики «Драбинка»



Інструкція: «Подивись – перед тобою намальована драбинка. Якщо всіх дітей у світі посадити на цю драбинку, то на трьох верхніх сходинках опиняться гарні діти – розумні, добрі, слухняні – чим вище, тим краще (психолог демонструє – «гарні» (5 сходинка), «дуже гарні» (6 сходинка), «найкращі» (7 сходинка). А на трьох нижніх сходинках будуть сидіти діти погані (психолог демонструє – «погані» (3 сходинка), «дуже погані» (2 сходинка), «найгірші» (1 сходинка). Тепер візьми цю фігурку (психолог дає дитині фігурку хлопчика або дівчинки) – і уяви, що ця фігурка – це ти. Покажи, на яку сходинку ти поставиш цю фігурку. Поясни, чому саме на цю? Ти такий зараз насправді чи тільки хочеш таким бути?».

Аналіз результатів тесту: 6-7 сходинки – висока самооцінка, 4-5 сходинки – середня самооцінка, 1-3 сходинки – низька самооцінка.

Додаток Л

«Тепінг-тест» Є.П. Ільїна

Мета: визначення властивостей нервової системи за психомоторними показниками.

Необхідний матеріал: спеціально заздалегідь підготовлені бланки (аркуші паперу (203 x 283), розділені на шість розташованих по три в ряд рівних прямокутників), олівці, секундомір.

Інструкція: За моєю командою «Почали!» почніть ставити крапки в кожному квадраті (*показуєте*). Постарайтесь поставити якнайбільше крапок у першому квадраті. За моєю командою «Переходьте!» ви переходите до другого квадрату за годинниковою стрілкою (*показуєте*), при цьому не переривайте роботу і продовжуйте ставити крапки. Увесь час намагайтеся працювати так швидко, як можете. І так до закінчення роботи.

Хід дослідження. Виконується робота послідовно обома руками: спочатку однією рукою (на вибір дитини), потім – другою. Перехід з одного квадрата до іншого (за годинниковою стрілкою) відбувається за командою дослідника, що стежить за секундоміром, кожні 5 с без переривання роботи.

Обробка результатів.

1. Звернути увагу з якої руки дитина розпочала роботу.
2. Підрахувати кількість крапок у кожному квадраті.

Частота рухів за відрізки часу

Відрізок часу, секунди	0-5 с	6-10 с	11-15 с	16-20 с	21-25 с	26-30 с
Частота (п.рука)						
Частота						

3. Побудувати графіки працездатності для кожної з рук. Для цього на осі абсцис відкласти рівні інтервали часу (5 с, 10 с, 15 с...), на осі ординат – кількість крапок у кожному квадраті. Криву роботи правої руки можна накреслити суцільною лінією, а лівої – пунктирною.

4. Проаналізувати форми кривих.

Аналіз результатів. Сила нервових процесів є показником працездатності нервових клітин і нервової системи в цілому. Сильна нервова система витримує

більші за величиною і тривалістю навантаження, ніж слабка. Методика заснована на визначенні динаміки максимального темпу руху рук. Дослід проводиться послідовно спочатку правою, а потім лівою рукою (для правшів). Отримані в результаті варіанти динаміки максимального темпу можуть бути умовно розділені на п'ять типів:

- випуклий тип: темп наростає до максимуму в перші 10-15 с роботи, надалі він може знизитися до вихідного рівня. Цей тип кривої свідчить про наявність у досліджуваного сильної нервової системи;

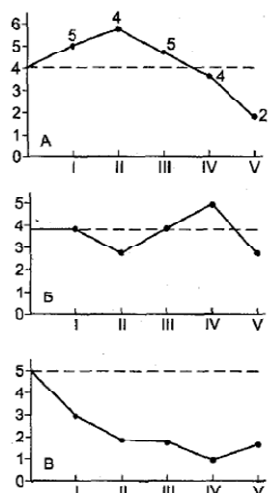
- рівний тип – максимальний темп утримується приблизно на одному рівні протягом усього часу роботи. Цей тип кривої характеризує нервову систему досліджуваного як систему середньої сили;

- спадаючий тип – максимальний темп знижується вже з другого інтервалу. Протягом всієї роботи він вже не піднімається до вихідного. Цей тип свідчить про слабкість нервової системи;

- проміжний тип – темп роботи знижується після перших 10-15 с. Цей тип розцінюється як проміжний між середнім і слабким – середньо слабкий тип;

- увігнутий тип – первісне зниження максимальною темпу змінюється, а потім короткочасне зростання темпу до вихідного рівня. Цей тип розцінюється як середньо сильний.

Форми кривих, що характеризують темп рухів кисті руки



По вертикалі – темп рухів кисті руки, по горизонталі – час роботи (у сек.). Пунктирні лінії – вихідний (за перші 5 сек) темп рухів, прийнятий за нуль. Ламані лінії – відхилення темпу рухів у наступні після першого 5-секундного відрізка у порівнянні з першим (у кількості рухів).

А – крива, що характеризує сильну нервову систему.

Б – крива, що характеризує середню по силі нервову систему.

В – крива, що характеризує слабку нервову систему.

АНКЕТА ДЛЯ БАТЬКІВ

Шановний (а) _____
Ваші відповіді на запитання цієї анкети допоможуть знайти підхід до вашої дитини, сприятимуть її успіху в навчанні і новому для неї шкільному житті. Дякуємо за співпрацю.

1. Чи відвідувала ваша дитина дитячий садок? Якщо так, то з якого віку?

2. Чи із задоволенням вона туди ходила? _____
Якщо ні, то чому?

3. З ким із близьких людей дитина проводить найбільше часу?

4. Як складаються її контакти з іншими дітьми?

5. Чи може ваша дитина знайти цікаве для неї заняття сама, чи нудиться, потребує уваги близьких?

6. Чи має ваша дитина вдома тимчасові і постійні доручення? Які?
Як ставиться дитина до своїх доручень?

7. Як реагує дитина на власні успіхи і невдачі?

8. Які впливи на дитину (заохочення і покарання) прийнято застосовувати у Вашій сім'ї?

9. Чим найбільше любить займатися ваша дитина?

10. Які телепередачі любить ваша дитина дивитися?

11. Скільки часу ваша дитина проводить за комп'ютером?

12. Які гуртки, секції відвідувала в дошкільному віці?

13. Чи стомлює дитину шкільне навчання? В чому це виявляється?

14. Про які події шкільного життя найчастіше вона вам розповідає?

15. З яким настроєм ваша дитина йшла вперше до школи? А зараз?

16. Щоб ви хотіли змінити в шкільному житті вашої дитини?
